

A TÁRSADALMI CSOPORTOK
HELYZETE MAGYARORSZÁGON
2019–2024

DOI: 10.65295/dissz-tcsh.2024

TARTALOMJEGYZÉK

1. Kutatás bemutatása	2
2. A kutatási módszertan bemutatása	3
3. A társadalmi csoportok helyzete Magyarországon 2019-2024	4
3.1. Kvantitatív eredmények	4
3.1.1. Megtakarítások, közüzemi díjak, lakáshitel	4
3.1.2. Életmód	11
3.1.3. Szubjektív mobilitás	12
3.1.4. Társadalmi változások hatásai és megküzdési módok	16
3.1.5. Jövőkép	21
3.2. Kvalitatív eredmények	27
3.2.1. Az egyéni alkalmazkodás szerepe a rezilienciában	28
3.2.2. A válságok és a jövőkép kapcsolata	28
3.2.3. A válságokra adott válaszok és alkalmazkodási stratégiák	28
4. Összegzés	30

1. KUTATÁS BEMUTATÁSA

Az elmúlt évek válságai – a koronavírus-járvány, az orosz-ukrán háború, az infláció és az energiaválság – mélyreható társadalmi és gazdasági hatásokat gyakoroltak Magyarországra is. E sokkhatások nemcsak a gazdasági szerkezetet érintették, hanem a társadalmi attitűdök, életmódok és megküzdési mechanizmusok alakulására is jelentős befolyással voltak.

A válságokkal szembeni kitettség és az azokra adott reakciók rendkívüli heterogenitást mutattak. A makrogazdasági folyamatokat olyan globális tényezők alakították, mint az ellátási láncok sérülékenysége, az energiaárak drasztikus ingadozása és az inflációs nyomás. Ezzel párhuzamosan azonban egyes társadalmi rétegek képesek voltak a válságokat akár lehetőségként is kezelni, aktívan reagálni a változásokra: a megtakarítási hajlandóságuk növekedésével, a pénzügyi tudatosságuk fokozódásával és a rugalmas alkalmazkodásukkal.

A válságok magyar társadalomra és gazdaságra gyakorolt hatásait fókuszba helyezve – különös tekintettel a kihívásokra és az azokra adott válaszokra – a Századvég átfogó kutatást végzett 2024-ben. A vizsgálat során – ahol lehetséges volt – az eredmények összehasonlításra kerültek a 2019-es **Értékek, életmód, törésvonalak** című nagymintás (N=20 000 fő) kutatás adataival, valamint az **Európa Projekt** nemzetközi kutatás releváns eredményeivel. Az összehasonlítás révén lehetőség nyílt a hosszabb távú trendek és a válságok által előidézett folyamatok feltárására.

Kutatásunk az alábbi fő területekre összpontosított:

- **Pénzügyi rezilienciára és háztartási stratégiákra:** Hogyan változott a lakosság megtakarítási képessége és pénzügyi stabilitása? Milyen stratégiákat alkalmaztak a háztartások az infláció és az emelkedő megélhetési költségek kezelésére?
- **Életmódra:** Hogyan hatottak a válságok a lakosság életmódjára, kulturális és szabadidős tevékenységeire?
- **Társadalmi mobilitásra és ágenciára:** Hogyan érzékelik az emberek saját érvényesülési lehetőségeiket? Mennyiben tekintik élethelyzetüket az egyéni erőfeszítés vagy a társadalmi determináció eredményének?
- **Mentális egészségre és megküzdési stratégiákra:** Milyen pszichológiai és társadalmi mechanizmusok segítették az embereket a krízisekkel való megküzdésben?
- **Jövőképre és bizalomra:** Hogyan változtak a lakosság gazdasági és társadalmi kilátásai, valamint a jövő generációiról alkotott elképzelések? Milyenek az Európai Unióhoz és Magyarország gazdasági helyzetéhez fűződő várakozások?

A kutatás módszertanilag többdimenziós megközelítést alkalmazott, ötvözve a kvantitatív és kvalitatív elemzési eszközöket. A **reprezentatív kérdőíves felmérés** (N=60 000 fő) lehetőséget biztosított a strukturális mintázatok feltárására, míg a **fókuszcsoporthoz tartozó interjúk** mélyebb megértést nyújtottak a társadalmi attitűdök és a válságokkal szembeni egyéni és közösségi reakciók tekintetében. Az elemzés célja nemcsak a jelenlegi trendek feltárása, hanem a szakpolitikai döntéshozatal elősegítése és a hosszú távú társadalmi-gazdasági folyamatok mélyebb megértésének támogatása.

2. A KUTATÁSI MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA

A válságok magyar társadalomra gyakorolt hatásainak felmérése érdekében komplex kutatási módszertant alkalmaztunk, amely ötvözte a kvantitatív és kvalitatív megközelítéseket.

Kvantitatív módszer

A kvantitatív kutatás során a magyar felnőtt lakosság körében összesen 60 000 főt kérdeztünk meg egy 20 perces kérdőív segítségével, CATI (*computer-assisted telephone interviewing*) módszert alkalmazva. A 60 000 fős minta nem, életkor, legmagasabb befejezett iskolai végzettség, lakhely településtípusa és régiós megoszlás szerint reprezentatív volt a teljes magyar felnőtt lakosságra nézve.

A kérdezés időtartamának optimalizálása és a vizsgálható témák számának növelése érdekében négy különálló almintát került kialakításra, mindegyik 15 000 fős mintanagysággal. Az alminták felépítését a hazai (Ifjúság 2008, 2016) és nemzetközi gyakorlatokhoz (World Values Survey, European Values Study) igazodva terveztük meg. Így lehetőség nyílt a válaszadók részletes vizsgálatára specifikus kérdéskörök mentén, miközben a kutatás teljes mintája továbbra is reprezentálta a magyar felnőtt lakosságot. Az alábbi alminták kerültek kialakításra:

- + **Tőkeellátottság (15 000 fő):** a magyar háztartások pénzügyi helyzetét, fogyasztási szokásait, kulturális aktivitását és társadalmi kapcsolatait vizsgálta.
- + **Társadalmi mobilitás (15 000 fő):** az egyének társadalmi helyzetét meghatározó tényezőket helyezte középpontba, mint például a nyelvtudás, az iskolai végzettség és a foglalkozási mobilitás.
- + **Válságok és megküzdési stratégiák (15 000 fő):** a koronavírus-járvány, az orosz-ukrán háború és az infláció egyénekre gyakorolt hatásait, valamint az ezekkel való megküzdési stratégiákat tárta fel.
- + **Jövőkép (15 000 fő):** a lakosság jövőbeli kilátásaival kapcsolatos percepcióira és a potenciális események bekövetkezési valószínűségeire fókuszált.

Kvalitatív módszer

A kvalitatív kutatás keretein belül 12 személyes fókuszcsoport került megszervezésre 2024. szeptember 11. és 20. között, egyenként 6–6 résztvevővel. A fókuszcsoportok lebonyolítása három magyarországi régióban (Közép-Magyarország, Kelet-Magyarország és Nyugat-Magyarország) zajlott. A csoportok kialakításánál kiemelt szerepet kapott, hogy a résztvevők fele saját bevallása szerint megviseltnek érezte magát a válsághelyzetek hatására, míg a másik fele nem tapasztalt jelentős nehézségeket.

A kvalitatív kutatás eredményei értékes betekintést nyújtottak a magyar társadalom válsághelyzetekkel kapcsolatos tapasztalataiba, érzéseibe és véleményeibe. A fókuszcsoportos beszélgetések mélyebb megértését tették lehetővé annak, hogy a különböző társadalmi csoportok hogyan élték meg és dolgozták fel a válságok hatásait. Mindemellett azonosítottuk azokat a tényezőket, amelyek befolyásolták a válságokkal szembeni ellenálló képességüket.

3. A TÁRSADALMI CSOPORTOK HELYZETE MAGYARORSZÁGON 2019-2024

3.1. Kvantitatív eredmények

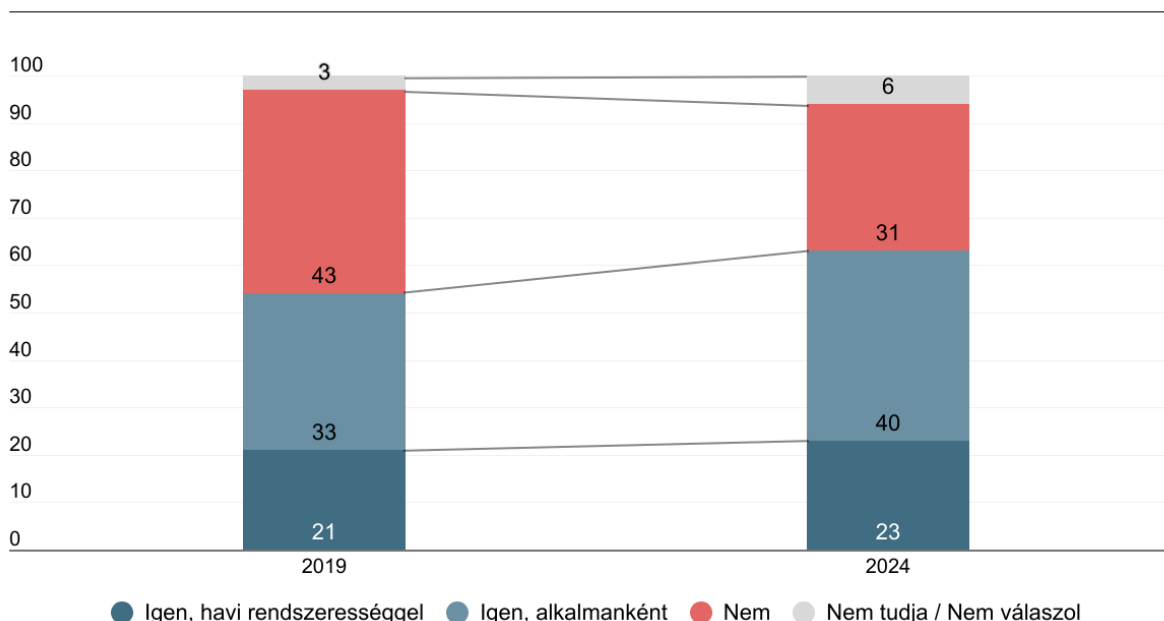
3.1.1. Megtakarítások, közüzemi díjak, lakáshitel

Az elmúlt évek társadalmi-gazdasági változásai és válságai nem csupán rövid távú gazdasági ingadozásokat idéztek elő, hanem hosszabb távon is befolyásolják a háztartások pénzügyi stratégiáit, megtakarítási szokásait és alkalmazkodóképességét. A válságok alatt hozott pénzügyi döntések meghatározó szerepet játszanak a családok anyagi stabilitásában, ezért kulcsfontosságú megérteni, hogy a magyar háztartások milyen módon reagáltak a gazdasági bizonytalanságra. Így a kutatás egyik célja annak feltárása volt, hogy a megtakarítási hajlandóság és a pénzügyi kötelezettségek teljesítése milyen változásokat mutatott az elmúlt öt évben.

A 2024-es adatok alapján a megkérdezett magyarok közel kétharmada szokott félretenni havi vagy alkalmi jelleggel. Ez az arány az elmúlt öt évben növekedett, ami arra enged következtetni, hogy a válságok időszakában a megtakarítási hajlandóság erősödött. Míg 2019-ben a lakosság kevesebb mint fele számolt be arról, hogy félre tudott tenni, addig 2024-re az alkalmanként és havi rendszerességgel megtakarítók aránya egyaránt növekedett. A megtakarítási kedv fokozódásának több oka is lehet: egyrészt a gazdasági bizonytalanságok hatására a háztartások egy része csökkentett fogyasztással reagált, elhalasztva nagyobb kiadásait. Másrészt a pénzügyi tudatosság erősödése és a biztonsági megtakarítások fontosságának felismerése is hozzájárulhatott a változáshoz. Az adatok azt mutatják, hogy a háztartások egy része aktív stratégiát követett annak érdekében, hogy pénzügyi helyzete stabilabbá váljon.

közzvélemény-kutatás

Szoktak-e Önök félretenni? (%)

SZÁZADVÉG

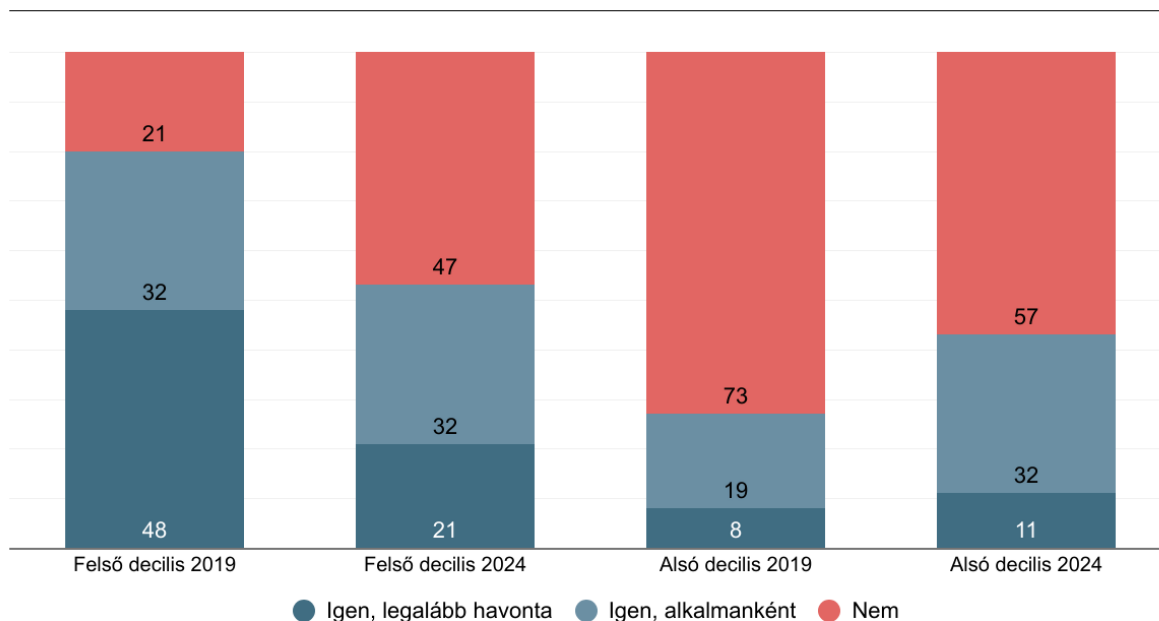
Forrás: Századvég

A megtakarítási hajlandóság jövedelmi bontásban jelentősen eltér. A legmagasabb jövedelmű háztartások nagyobb arányban voltak képesek rendszeresen félretenni, míg az alacsonyabb jövedelműek számára ez kevésbé volt elérhető. A 2019-es és 2024-es adatok összehasonlítása azt mutatja, hogy az elmúlt öt évben amíg a legfelső jövedelmi decilisbe tartozók esetében nőtt a megtakarítással nem rendelkező háztartások aránya, addig az alacsonyabb jövedelműek esetében csökkent. Ez az eredmény felveti annak a lehetőségét, hogy a válságok hatására a magasabb jövedelmű háztartások egy része vagy nagyobb kiadásokat vállalt, vagy reáljövedelme csökkenése miatt mérsékelte a megtakarításait, míg az alacsonyabb jövedelmű csoportok egy része a biztonsági stratégiák révén növelni tudta tartalékait. A megtakarítások mértékének változása tehát nem kizárólag a jövedelmi helyzet függvénye, hanem a válságra adott egyéni pénzügyi válaszok eredménye is.

közzvélemény-kutatás

Szoktak-e Önök félretenni? (jövedelmi decilisek, %)

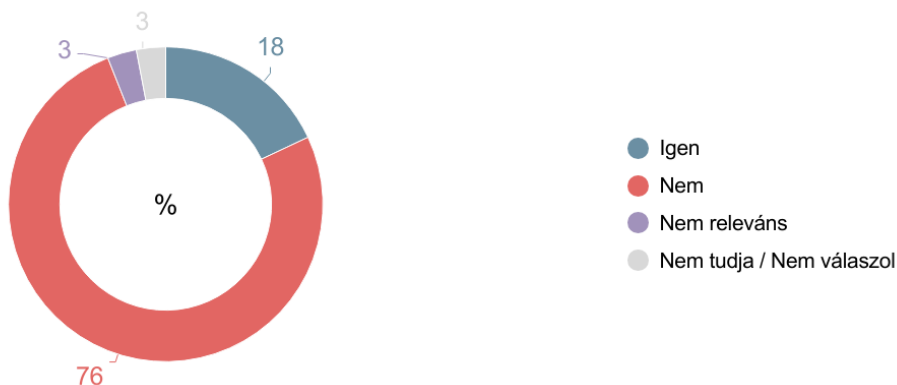
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

A közüzemi számlák befizetésének elmaradása szintén fontos indikátora volt a háztartások pénzügyi helyzetének. A 2024-es adatok alapján a lakosság négyötöde rendszeresen eleget tudott tenni közüzemi kötelezettségeinek, ugyanakkor a háztartások egyötöde már tapasztalt olyan helyzetet az elmúlt egy évben, amikor pénzügyi hiány miatt nem tudta időben rendezni számláit. A 2019 és 2024 közötti összehasonlítás alapján megállapítható, hogy a közüzemi hátralékot felhalmozó háztartások aránya kismértékben növekedett csupán, elsősorban az alacsonyabb jövedelmű és vidéki háztartások körében.

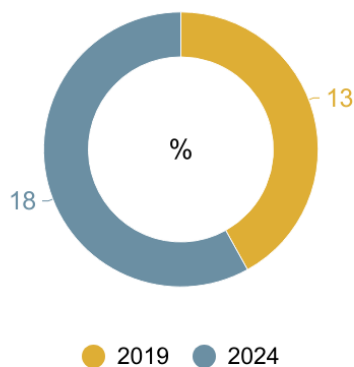
Előfordult-e már az elmúlt egy évben, hogy pénzhiány miatt nem tudták befizetni a közüzemi díjakat? (%)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Előfordult-e már az elmúlt egy évben, hogy pénzhiány miatt nem tudták befizetni a közüzemi díjakat? (igen válaszok, %)

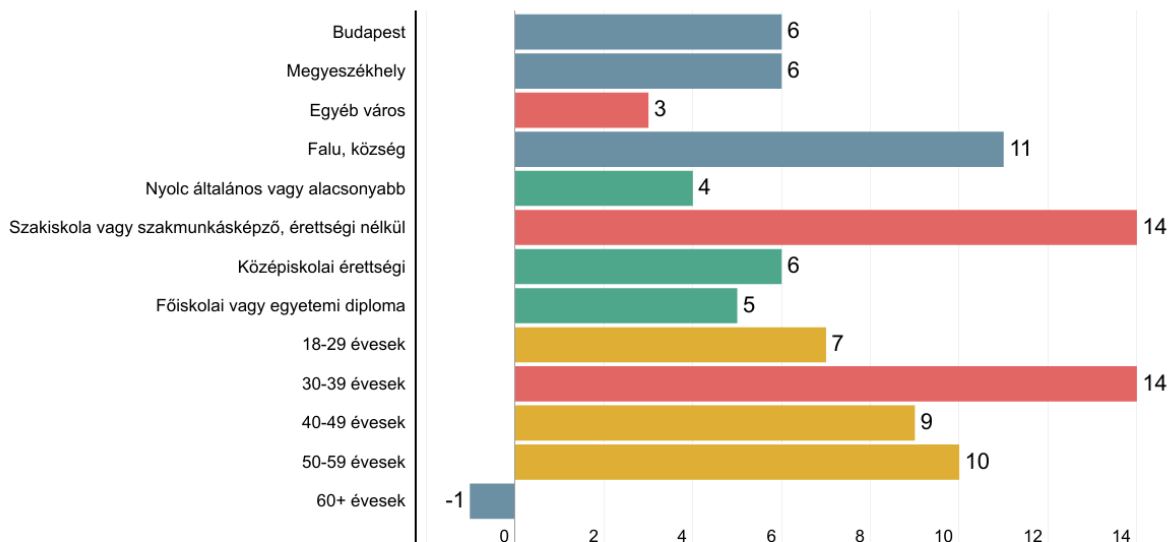
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

A falvakban és kisebb településeken élők körében nagyobb arányú növekedés volt megfigyelhető a közüzemi tartozással rendelkezők számát tekintve 2019 és 2024 között, míg a nagyvárosokban ez kevésbé volt jellemző. A rezsi befizetésének elmaradása az elmúlt öt évben inkább növekedett a szakiskolát végzettek esetében, mint az érettségizetteknél vagy diplomásoknál. Korosztályos bontásban a 30-39 éves korosztály tartozásnak való kitettsége nőtt a leginkább az elmúlt időszakban.

Előfordult az elmúlt egy évben, hogy pénzhíány miatt nem tudták befizetni a közüzemi díjakat? (% , változás 2019-hez képest)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

A közüzemi tartozások növekedése mellett fontos megemlíteni a lakáshiteltörlesztési nehézségeket, amelyek szintén jelentős indikátorai a pénzügyi rezilienciának. A 2024-es adatok alapján a háztartások többsége továbbra is képes volt törleszteni hitelét, azonban összességében a fizetési nehézségekkel küzdők aránya az elmúlt öt évben növekedett.

Előfordult már az elmúlt egy évben, hogy pénzhíány miatt nem tudták befizetni a lakáshitel-törlesztést? (%)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

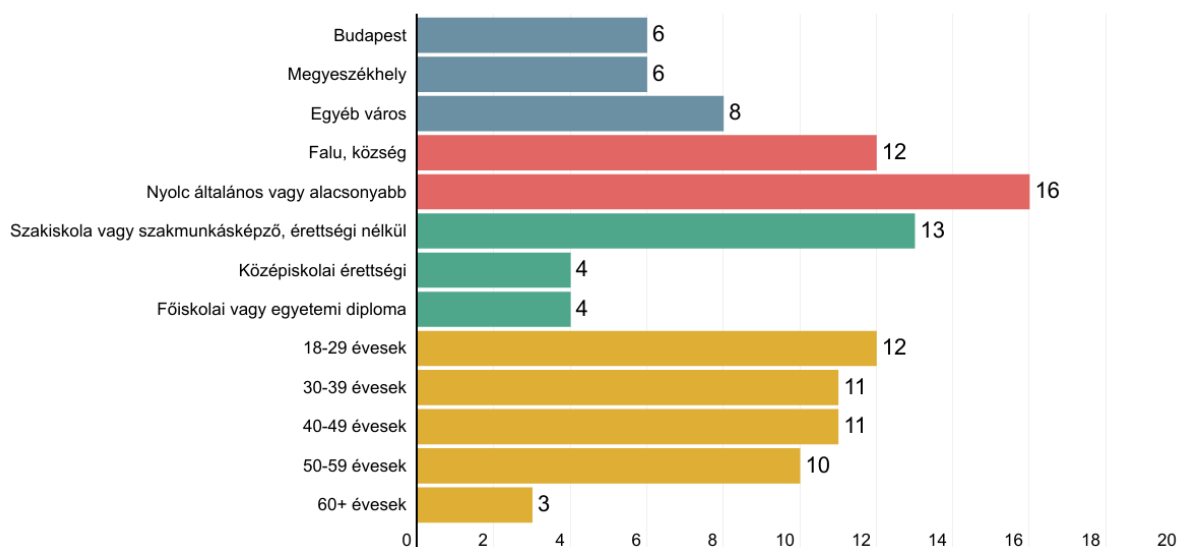
A hiteltörlesztési problémák elsősorban az alacsonyabb jövedelmű és vidéki háztartásokat érintették, ahol a pénzügyi mozgáster szűkösebb volt. Az iskolai végzettség alapján hasonló

tendencia volt megfigyelhető: törlesztési nehézségek is leginkább az alacsonyabb végzettségű háztartások körében fordultak elő.

közzvélemény-kutatás

Előfordult az elmúlt egy évben, hogy pénzhiány miatt nem tudták befizetni a lakáshitel-törlesztést? (% , változás 2019-hez képest)

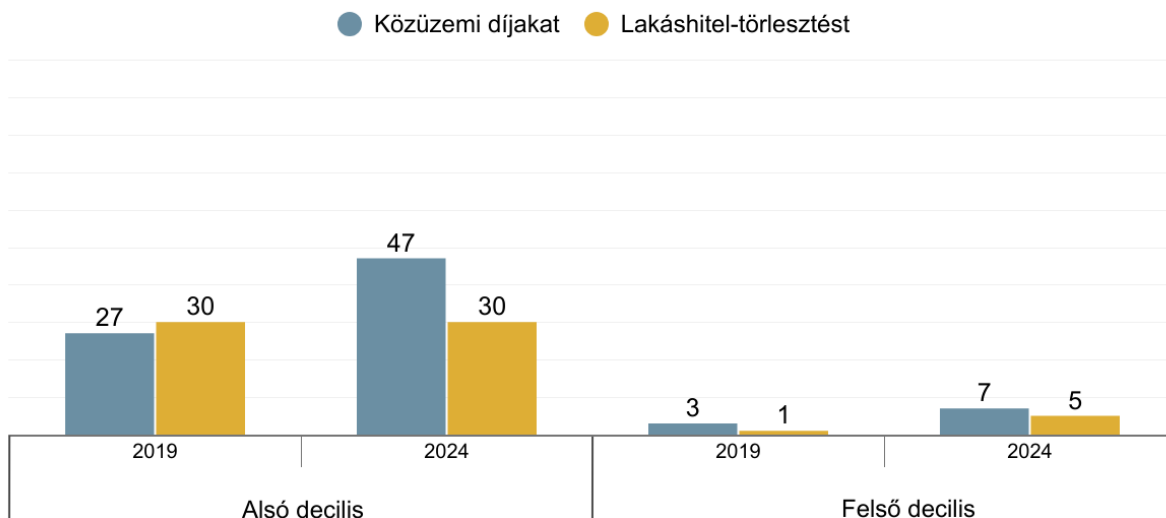
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

A közüzemi díjak és lakáshitel-törlesztés jövedelmi szélsőértékek közötti bontását vizsgálva elmondható, hogy a legalacsonyabb jövedelműekhez képest a legmagasabb jövedelműeknek csak töredéke vallotta, hogy az elmúlt egy évben nem tudta befizetni rezsijét vagy törlesztőrészletét. Ennek ellenére, a magasabb jövedelműek csoportján belül is tapasztalható volt némi növekedés a tartozásokat elmulasztók arányában 2019 és 2024 között. A legalacsonyabb jövedelműek körében, bár a lakáshiteltörlesztési nehézségekkel küzdők aránya nem emelkedett, a közüzemi díjakat befizetni nem tudók aránya ellenben nőtt.

Előfordult az elmúlt egy évben, hogy pénzhiány miatt nem tudták befizetni a az alábbiakat? (% , jövedelmi decilisek, változás 2019-hez képest)

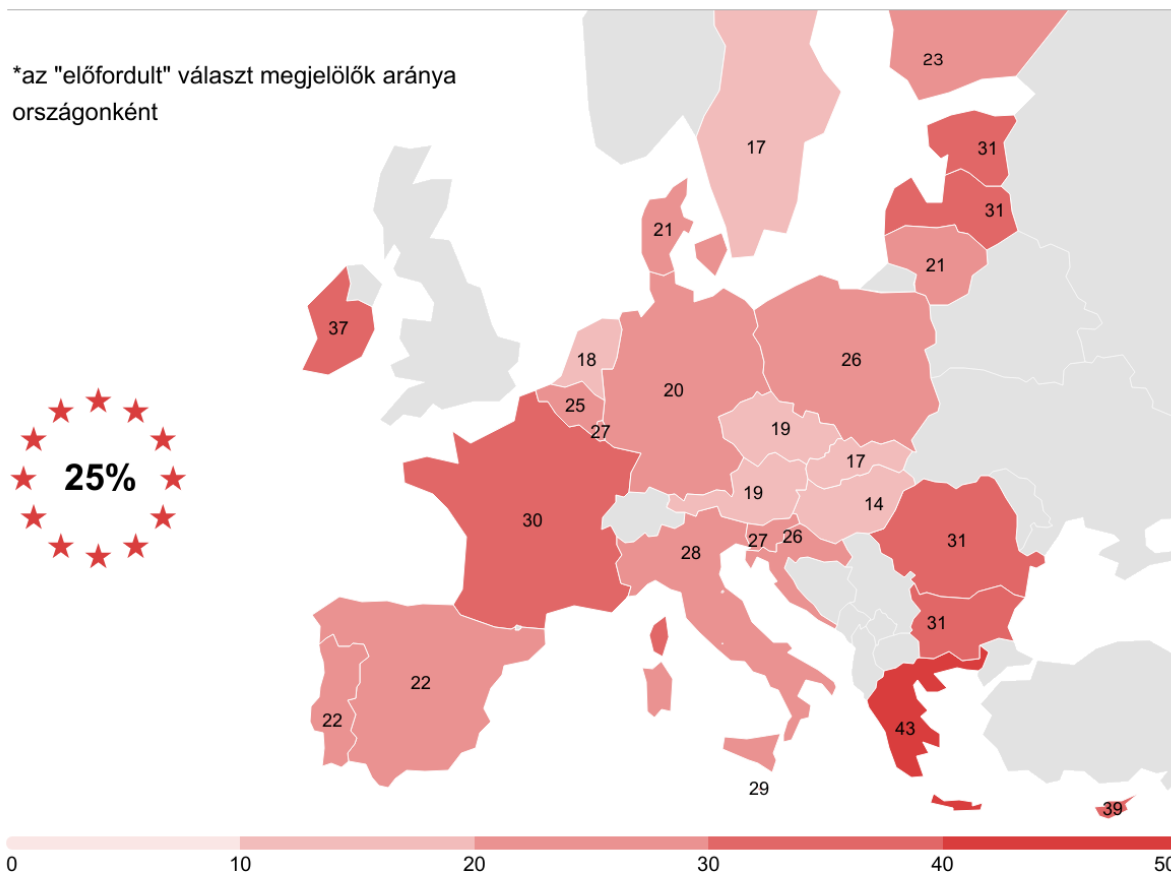
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Az eredmények árnyalása szempontjából fontos kiemelni, hogy nemzetközi összehasonlításban Magyarország még mindig kedvezőbb helyzetben volt, mint számos más uniós ország. Az Európa Projekt kutatás eredményei alapján azoknak az uniós tagállamoknak az aránya volt magasabb, akik az elmúlt évben pénzhiány miatt nem tudták határidőre befizetni közüzemi számláikat.

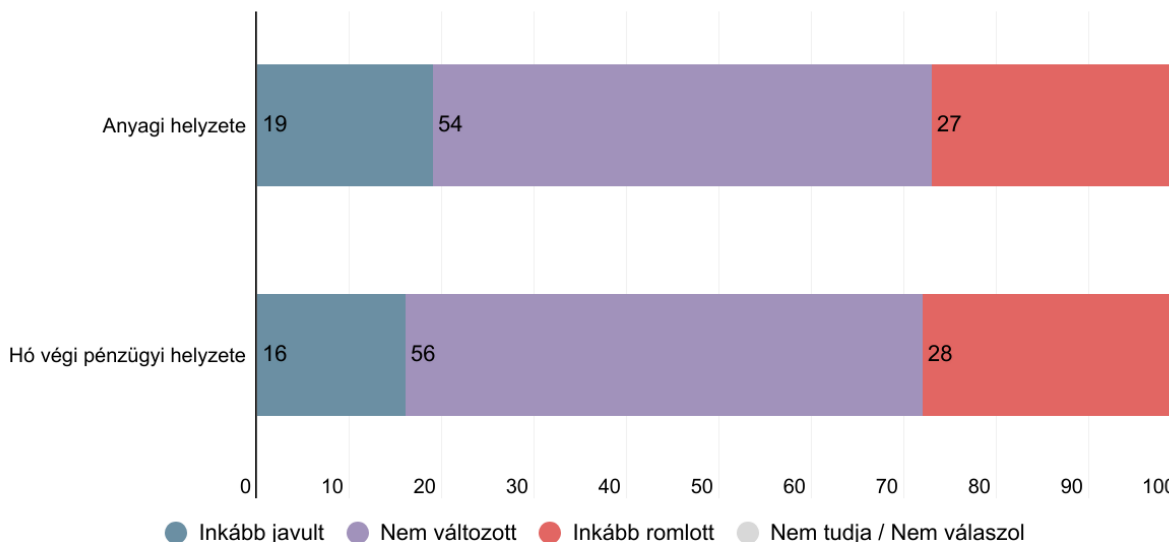
*az "előfordult" választ megjelölők aránya
országoként

Forrás: Századvég, Európa Projekt, 2024

Az elmúlt három év pénzügyi helyzetének változásai alapján a felnőtt lakosság többsége nem tapasztalt jelentős elmozdulást anyagi körülményeiben. A válaszadók negyede úgy ítélte meg, hogy anyagi helyzete romlott, míg egyötödük szerint javult, ami arra enged következtetni, hogy a háztartások jelentős részének sikerült a pénzügyi stabilitását fenntartania. Összességében a lakosság kétharmada érzékeli úgy, hogy anyagi helyzete nem változott vagy kedvezőbbé vált.

Kérem, mondja meg, hogy az elmúlt három évben, hogyan változott/változtak az Ön...(%)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

3.1.2. Életmód

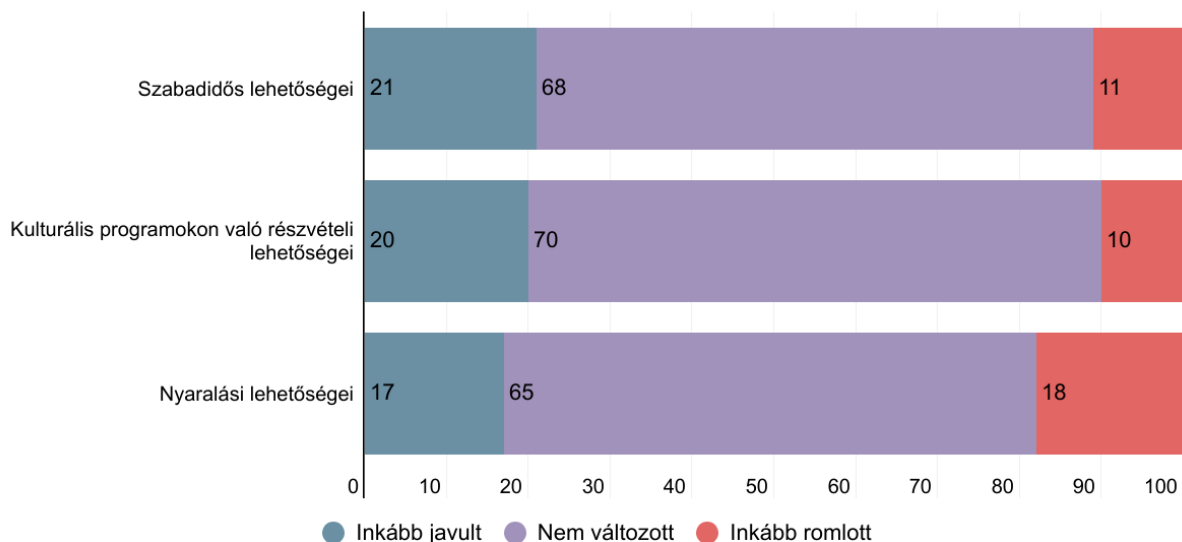
A válságok nem csupán a háztartások pénzügyi stabilitását befolyásolták, de hatással voltak az életmódbeli döntésekre és a szabadidő eltöltésének módjára is. Az életmódbeli változások vizsgálata túlmutat a rekreációs és kulturális szokások elemzésén, mivel ezek a válaszok közvetett módon az anyagi helyzetet, a kiadásokkal kapcsolatos prioritásokat és a pénzügyi tervezés értékrendjét is tükrözik. Válsághelyzetben a háztartások jellemzően a nem létfontosságú kiadásait csökkentik, előnyben részesítve az alapvető szükségleteket, például a lakhatási, élelmezési és közüzemi költségeket. A kulturális, szabadidős és vendéglátóipari szolgáltatásokra fordított kiadások visszaesése ezért nem csupán fogyasztási szokásokat jelez, hanem a válság társadalmi hatásainak egyik fontos indikátora is.

Korábbi eredményekből már látható volt, hogy a megkérdezettek körülbelül negyede számolt be romló anyagi helyzetről az elmúlt három évben. Ugyanakkor a szabadidős és kulturális lehetőségek beszűkülését ennél kisebb arányban, a felnőtt lakosság csupán 10 százaléka érzékelte. Ez arra utalhat, hogy a háztartások egy része a pénzügyi nehézségek ellenére is igyekezett fenntartani korábbi szabadidős tevékenységeit, vagy alternatív, költséghatékonyabb megoldásokat keresett.

A nyaralási lehetőségek alakulása különösen érdekes aspektusa az életmódbeli változásoknak, mivel nem csupán az anyagi helyzetre, hanem az utazási szándéokra és az egyéni jövőbeli kilátásokra is rávilágít. A válaszadók alig egyötöde érezte úgy, hogy az elmúlt három évben szűkültek a nyaralási lehetőségei, ami arra enged következtetni, hogy az utazás továbbra is fontos szerepet tölt be a lakosság életében. Ez azt is jelezheti, hogy a pénzügyi bizonytalanság ellenére sok háztartás hosszabb távú pénzügyi tervezésben gondolkozott, vagy alternatív megoldásokkal (pl.: belföldi utazások, rövidebb időtartamú pihenések) próbálta fenntartani ezt a tevékenységet.

Kérem, mondja meg, hogy az elmúlt három évben, hogyan változott/változtak az Ön...(%)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

3.1.3. Szubjektív mobilitás

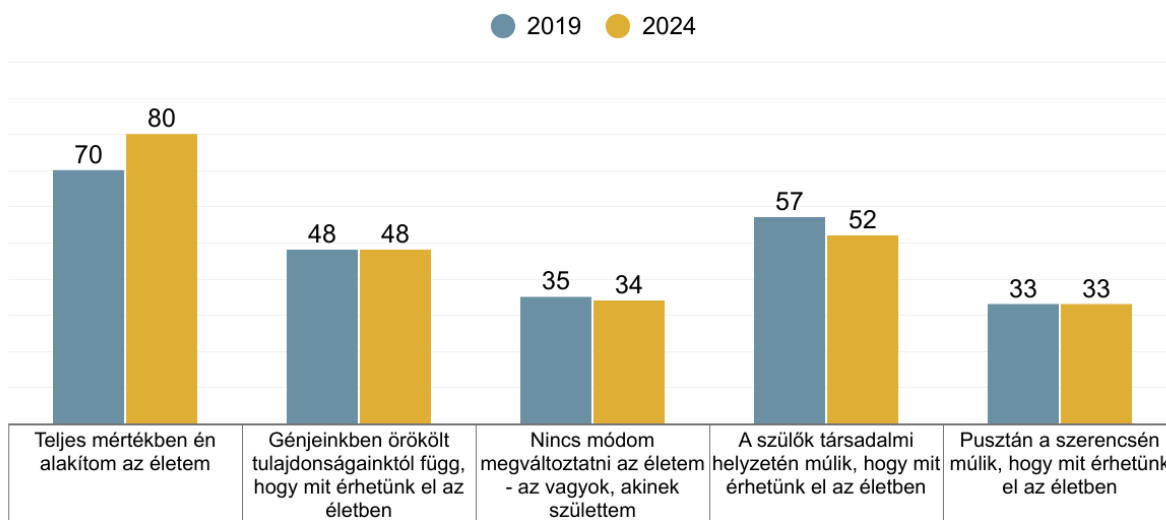
A kutatás egyik fontos területe a társadalom által érzékelt mobilitási lehetőségek és az egyéni ágencia megítélésének vizsgálata volt. Az eredmények betekintést nyújtanak abba, hogy a lakosság mennyire érezte magát saját sorsa alakítójának, illetve milyen mértékben tulajdonította társadalmi helyzetét külső tényezőknek, például a születési körülményeknek, a szerencsének vagy a családi háttérnek.

Az adatok alapján 2024-ben a magyar társadalom többsége egyetértett azzal az állítással, hogy „teljes mértékben én alakítom az életem”. Az ezzel az állítással való egyetértés az egyéni felelősségvállalás és az önállóság hangsúlyos szerepét tükrözi. Ugyanakkor a megkérdezettek fele egyetértett azzal is, hogy „a szülők társadalmi helyzetén múlik, hogy mit érhetünk el az életben”, ami arra utal, hogy a determináció és az egyéni cselekvőképesség percepciója egyidejűleg – de eltérő hangsúlyokkal – van jelen a társadalmi gondolkodásban.

A 2019-es eredményekhez viszonyítva növekedett azok aránya, akik úgy érezték, hogy teljes mértékben képesek irányítani saját életüket, míg ezzel párhuzamosan csökkent azok száma, akik szerint a születési helyzet határozza meg az érvényesülési lehetőségeket. Következésképpen a társadalomban növekedett az egyéni hatóerőbe és képességekbe vetett bizalom, még a kedvezőtlen gazdasági körülmények ellenére is. Ez a jelenség a válságokra adott alkalmazkodási stratégiák, azaz a reziliencia egyik fontos dimenziója lehet.

Kérem, mondja el, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! (% egyetértők aránya)

SZÁZADVÉG

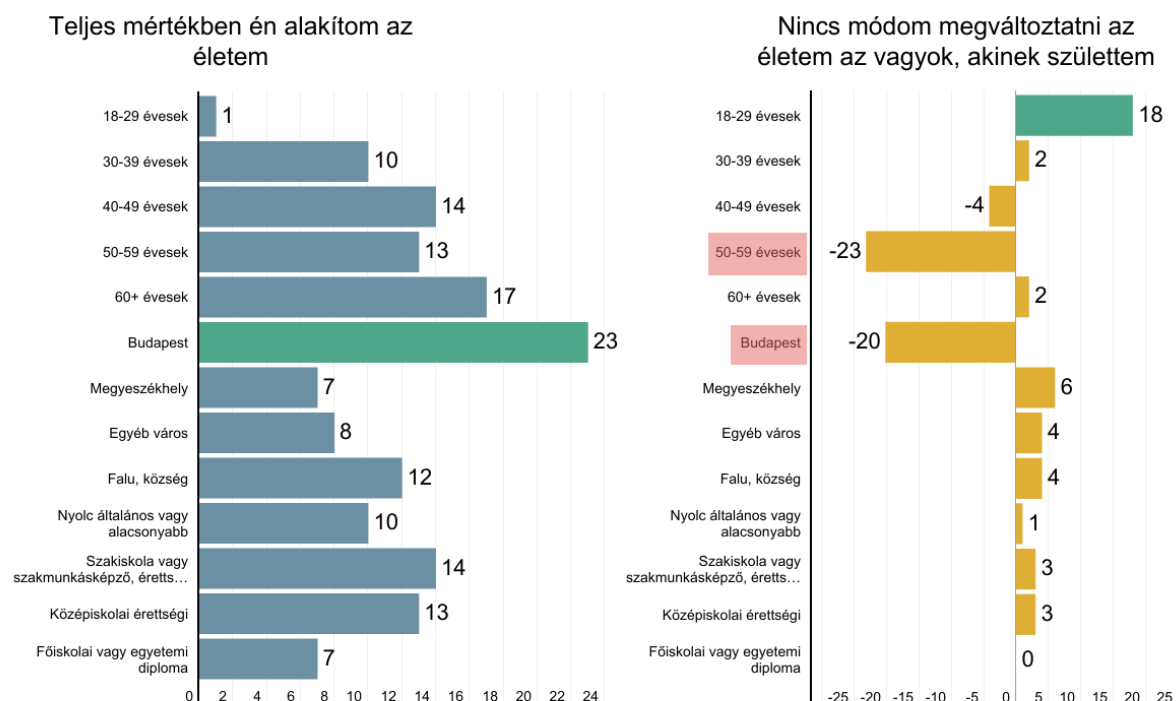
Forrás: Századvég

A 2019-es adatokhoz képest Budapesten növekedett leginkább az egyéni hatóerőbe vetett bizalom, vagyis itt emelkedett legnagyobb mértékben azok aránya, akik egyetértettek azzal az állítással, hogy „teljes mértékben én alakítom az életem”. Hasonló tendencia volt megfigyelhető az idősebb, 60 év feletti korosztály esetében, ahol szintén jelentős mértékben nőtt az önállóság érzése. Ezzel szemben a többi korcsoport esetében mérsékeltebb változás volt tapasztalható, a fiatal felnőttek (18-29 évesek) körében pedig szinte egyáltalán nem történt elmozdulás a cselekvőképesség érzékelésében a 2019-es és a 2024-es adatok összehasonlításában.

A társadalmi helyzet külső meghatározottságának érzete ezzel ellentétes irányú változásokat mutatott. A fővárosiak körében csökkent azok aránya, akik úgy érezték, hogy helyzetük társadalmilag determinált, míg a fiatalabb korosztályban – különösen a 18-29 évesek között – nőtt azok száma, akik szerint a lehetőségeik elsősorban a születési helyzetüktől függenek. Ez arra enged következtetni, hogy miközben egyes társadalmi csoportok a válságok hatására megerősítették az önállóság és alkalmazkodóképesség érzését, addig mások számára éppen a korlátozott lehetőségek váltak hangsúlyosabbá. A fővárosiak és az idősebb korosztályok esetében a reziliencia egyik formájaként értelmezhető az egyéni hatóerőbe vetett bizalom növekedése, míg a fiatalabb generációk körében a gazdasági bizonytalanságok és strukturális akadályok erősebb percepciója dominált.

Kérem, mondja el, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! (% , egyetértők aránya, változás 2019-hez képest)

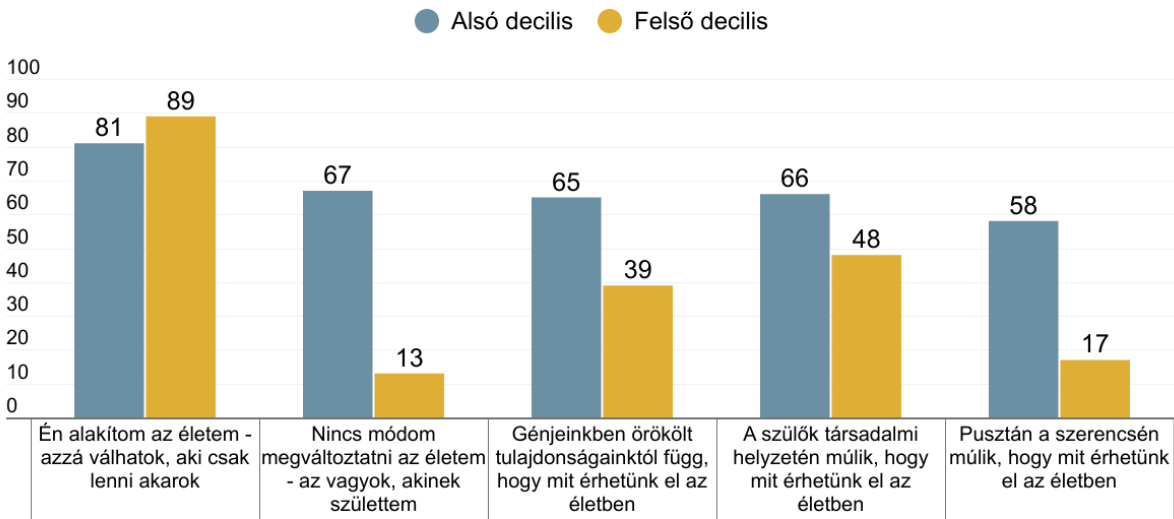
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Az adatok azt mutatják, hogy az egyéni cselekvőképesség és a társadalmi determináció megítélésében szignifikáns eltérések figyelhetők meg a jövedelmi szélsőértékek között. Ennek ellenére, még a legalacsonyabb jövedelmi tizedbe tartozók körében is magas volt azok aránya, akik úgy vélték, hogy saját életük alakítói lehetnek, és ez az arány még magasabb volt a felső jövedelmi tizedbe tartozók körében. Ugyanakkor a társadalmi determinizmus tapasztalata szignifikánsan magasabb volt az alacsony jövedelmű csoportokban, ami azt mutatja, hogy a gazdasági helyzet és az előrejutás érzékelése erősen összefügg. A legmarkánsabb különbség a „pusztán a szerencsén múlik, hogy mit érhetünk el az életben” állítás esetében volt megfigyelhető: míg az alacsony jövedelműek csupán egyötöde értett egyet ezzel a kijelentéssel, addig a magas jövedelműek több mint fele osztotta ezt a nézetet. Ez azt jelzi, hogy a gazdasági helyzet jelentős szerepet játszik az egyéni előrejutásról alkotott percepciókban, és a kevésbé kedvező helyzetű társadalmi csoportok körében erősebb a külső tényezők befolyásának érzékelése.

Kérem, mondja el, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! (% egyetértők aránya, jövedelmi decilisek)

SZÁZADVÉG

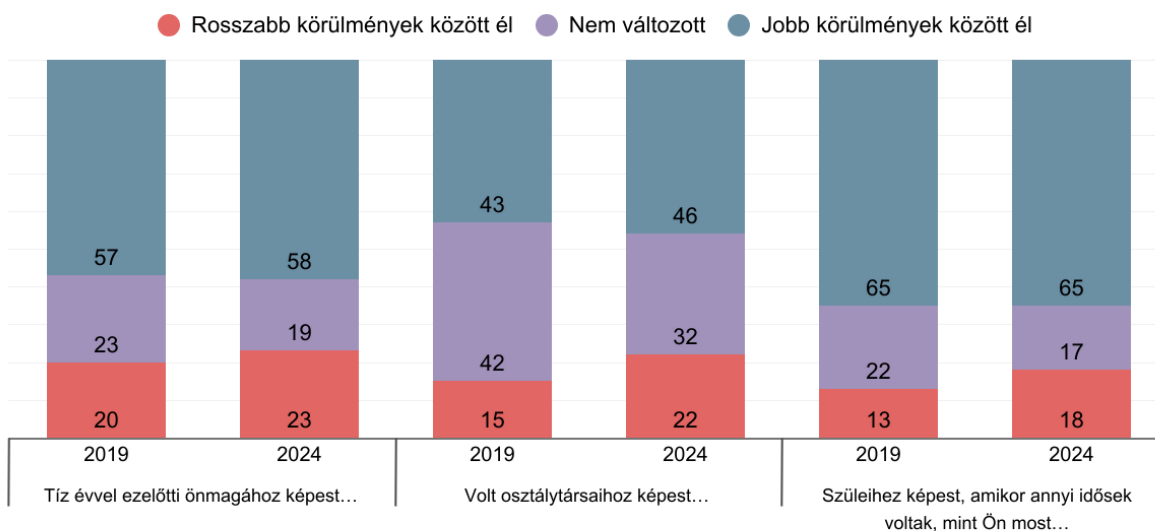
Forrás: Századvég

Kutatásunk arra is kitért, hogy a megkérdezettek miként értékelték saját társadalmi helyzetüket különböző referenciaszemélyekhez viszonyítva. A válaszadók összehasonlíthatták jelenlegi életkörülményeiket tíz évvel ezelőtti helyzetükkal, egykori osztálytársaikkal, valamint szüleikkel, amikor azok annyi idősök voltak, mint ők jelenleg.

Az adatok alapján az elmúlt öt évben nem történt jelentős változást a szubjektív mobilitás érzékelésében. A 2024-es adatok szerint nagyjából ugyanannyian vélik úgy, hogy jobb körülmények között éltek önmagukhoz, osztálytársaikhoz vagy szüleikhez képest, mint 2019-ben. Kismértékben csökkent azok aránya, akik szerint életkörülményeik hasonlítanak az említett referenciaszemélyekéhez, ezzel ellentétben nőtt azok aránya, akik úgy érezték, hogy romlott. Ezek az eredmények azt sugallják, hogy az emberek a saját helyzetükről alkotott percepcióikban nem tapasztaltak drámai változást, így a szubjektív érzékelés viszonylag stabil maradt.

Hol helyezné el saját magát a két-két alábbi állítás között egy 7-es skálán, ahol az 1 jelenti, hogy rosszabb körülmények között él, a 7 pedig, hogy jobb körülmények között él? (% , 2019-2024)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

3.1.4. Társadalmi változások hatásai és megküzdési módok

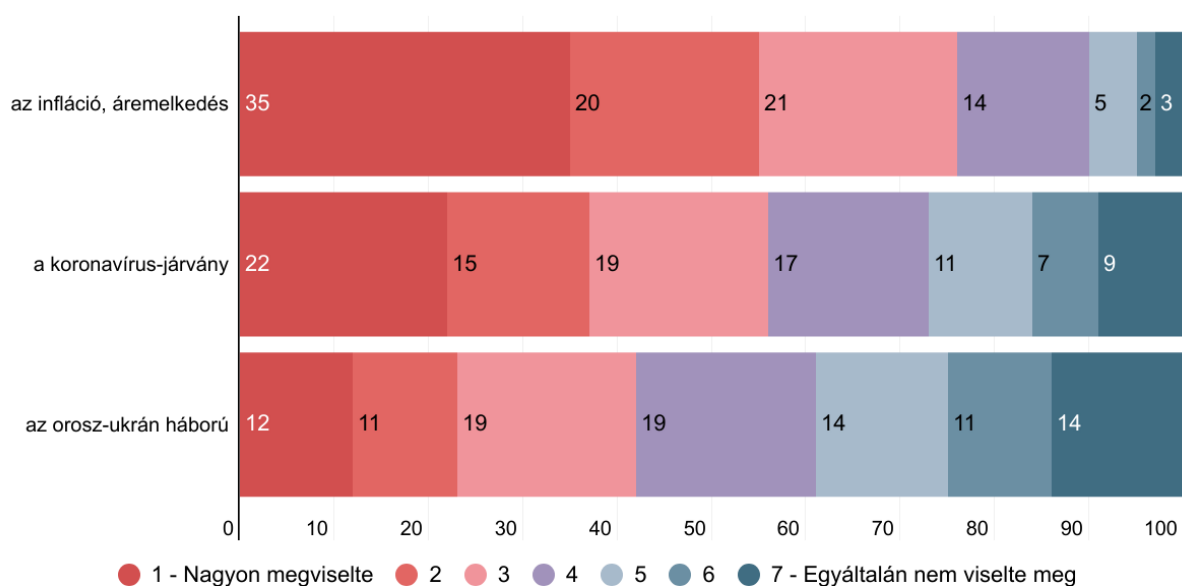
A válságok nem csupán a háztartások pénzügyi stabilitását és életmódbeli döntéseit befolyásolták, hanem alapvetően formálták az egyének megélési tapasztalatait és alkalmazkodási mechanizmusait is. A kutatás során vizsgáltuk, hogy a lakosság milyen mértékben érezte megterhelőnek az elmúlt öt évben bekövetkezett válságokat – a koronavírus-járványt, az orosz-ukrán háborút és az inflációt –, illetve milyen módon próbáltak megküzdeni ezekkel a kihívásokkal. A kérdések három fő aspektusra tértek ki:

- + (1) melyik válságot ítélték a válaszadók a leginkább megterhelőnek,
- + (2) milyen életterületeken érzékelték a legnagyobb hátrányokat, és
- + (3) milyen stratégiákat alkalmaztak a válságok hatásainak enyhítésére.

A válaszok alapján az infláció jelentette a legnagyobb nehézséget a lakosság számára, amelyet a koronavírus-járvány követett, míg az orosz-ukrán háború hatásait érezték a legkevésbé megterhelőnek. Az inflációs hatások megítélésében különösen figyelemre méltó, hogy a válaszok jelentős része a hétfokú skála negatív szélsőértékein koncentrált, azaz sokan a „nagyon megviselte” kategóriába sorolták az áremelkedések hatásait. Ezzel szemben a koronavírus-járvány és a háború terheinek megoszlása kiegyensúlyozottabb volt. Az orosz-ukrán háború esetében az „egyáltalán nem viselt meg” kategória is viszonylag nagy arányban szerepelt, ami arra utalhat, hogy a közvetlen érintettség kevésbé volt meghatározó tényező a lakosság számára.

Kérem, mondja meg, hogy mennyire viselte meg Önt... (%)

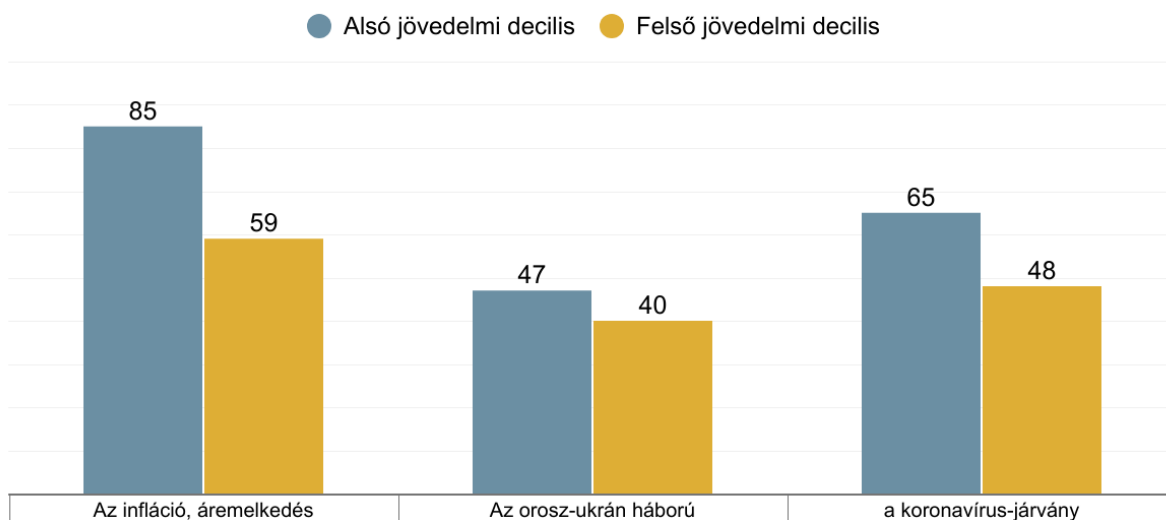
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

A jövedelmi helyzet szerinti bontás megerősítette, hogy mindhárom válság az alacsonyabb jövedelmű háztartásokat érintette hátrányosabban. Az **infláció** tekintetében mutatkozott a legnagyobb különbség a jövedelmi szélsőértékek között: a legalacsonyabb jövedelműek sokkal nagyobb arányban számoltak be az áremelkedések miatti nehézségeikről, mint a magasabb jövedelmű csoportok. A **koronavírus-járvány** megítélésében szintén jelentős eltérés volt megfigyelhető, a legrosszabb anyagi helyzetben lévők lényegesen nagyobb arányban élték meg megterhelőnek ezt az időszakot. Az **orosz-ukrán háború** hatásai is differenciáltan érintették a társadalmat, azonban ebben az esetben a legalsó és legfelső jövedelmi decilis közötti különbségek kevésbé voltak markánsak.

Kérem, mondja meg, hogy mennyire viselte meg Önt... (% ,jövedelmi decilisek)

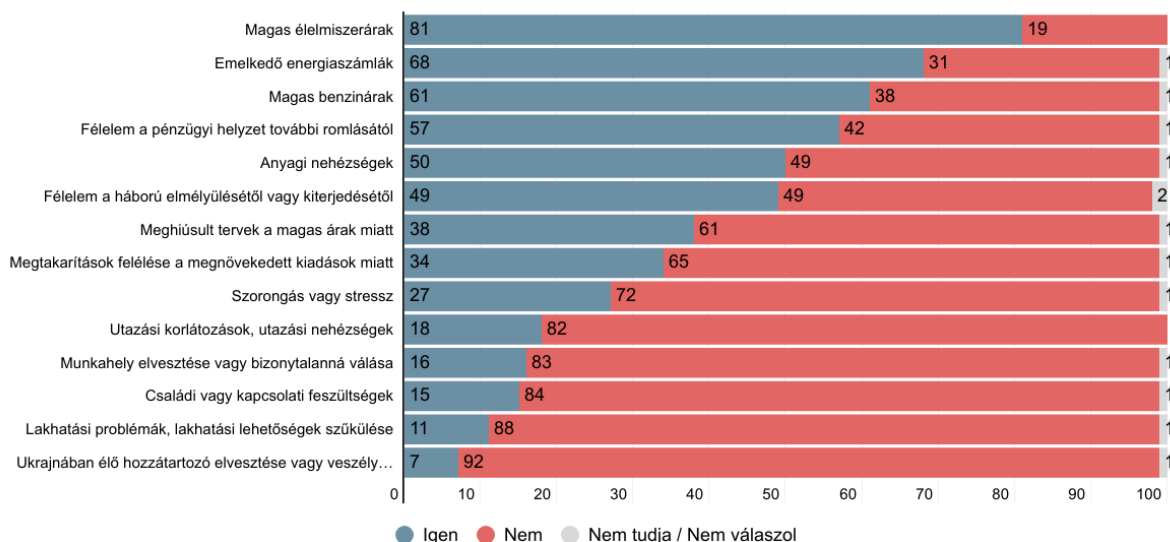
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Az egyes válságok életterületekre gyakorolt hatásai közül kiemelkedett az inflációval összefüggő létfenntartási költségek növekedése. A legnagyobb terhet a magas élelmiszer-, energia- és benzinárak jelentették, amelyeket az inflációval kapcsolatos általános aggodalmak, például a pénzügyi helyzet további romlásától való félelem és az anyagi nehézségek követtek. A nem anyagi természetű nehézségek – például a szorongás vagy a stressz – hátrébb helyezkedtek el a rangsorban, azokat megelőzték olyan konkrét pénzügyi problémák, mint a megghiúsult tervek a magas árak miatt vagy a megtakarítások felélése. A társas kapcsolatokkal összefüggő nehézségek, például a családi feszültségek vagy az Ukrajnában élő hozzátartozók elvesztése, az anyagi problémákhoz képest kevésbé jelentek meg domináns elemként.

A következők közül melyek jelentettek kifejezetten nagy nehézséget Önnek az orosz-ukrán háború kitörése (2022. február 24.) óta? (%)

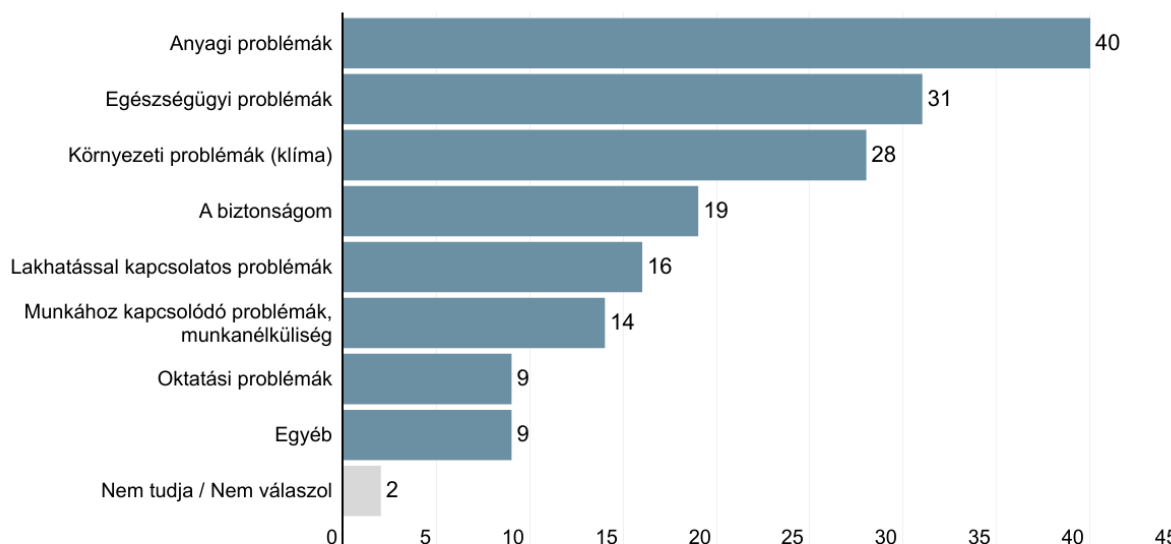
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Fontos megjegyezni, hogy a magyar lakosság ezzel kapcsolatos tapasztalatai nem elszigetelt jelenségek, nem egyedi esetek, hanem egy tágabb európai trendbe illeszkednek bele. Az Európai Unió más tagállamaiban is megfigyelhető volt, hogy a háborúval és a gazdasági válságokkal összefüggő legnagyobb terheket az anyagi nehézségek jelentették, különösen az infláció hatásainak fényében. Ugyanakkor az EU-s adatok azt mutatják, hogy az anyagi problémák mellett az egészségügyi nehézségek és a környezeti problémák is jelentős szerepet játszottak.

Az alábbiak közül melyik az a két legnagyobb probléma, amelyekkel ma Önnek szembe kell néznie? (%) EU27+UK

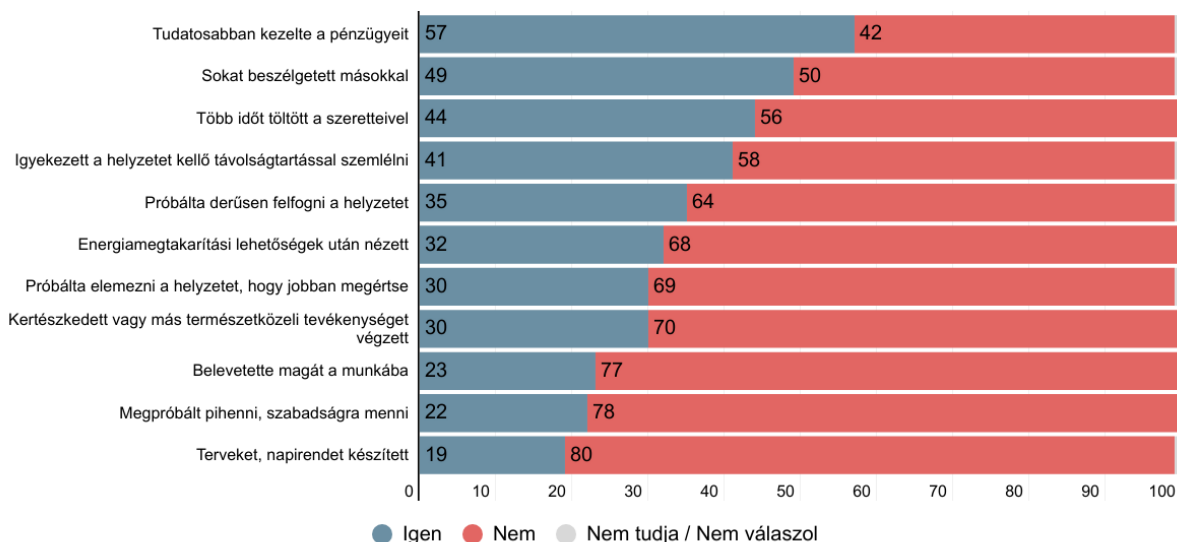
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Magyarországra visszatérve, megfigyelhető volt, hogy az elmúlt időszak válságainak nehézségeivel a lakosság a megküzdési stratégiája során különféle cselekvési módokat alkalmazott. A leggyakrabban alkalmazott módszerek közé a pénzügyi alkalmazkodás és a társas kapcsolatok erősítése tartozott. A válaszadók jelentős része tudatosabban kezelte pénzügyeit (57 százalék), ami arra enged következtetni, hogy a gazdasági bizonytalanság fokozott pénzügyi tervezésre ösztönözte a háztartásokat. Emellett a társas kapcsolatok is kiemelt szerepet játszottak: a válaszadók 49 százaléka számolt be arról, hogy sokat beszélgetett másokkal, míg 44 százalékuk több időt töltött a szeretteivel, ami megerősítette a társas kapcsolatok jelentőségét a megküzdésben. A lakosság kisebb hányada praktikus vagy mentális stratégiákhoz nyúlt, például a helyzet elemzésével (30 százalék), az energiamegtakarítási lehetőségek keresésével (32 százalék) vagy a derűs hozzáállás fenntartásával (35 százalék) próbálkozott.

A következők közül volt-e olyan, ami segített Önnek abban, hogy megbirkózzon az elmúlt időszak válságainak (orosz-ukrán háború, áremelkedés) nehézségeivel? (%)

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

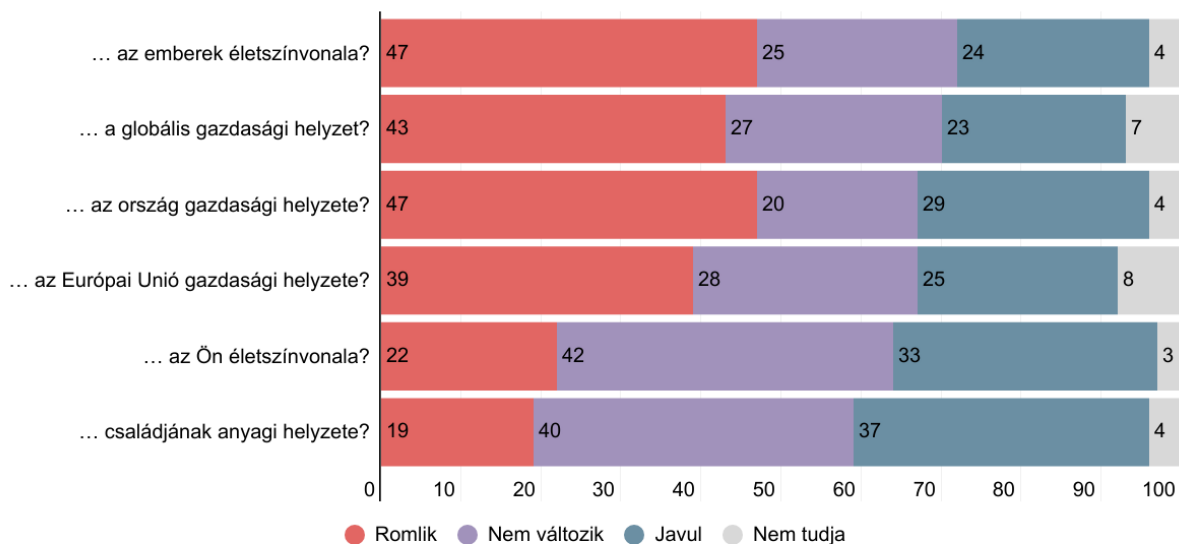
3.1.5. Jövőkép

A közelmúlt eseményeinek vizsgálata során fontosnak tartottuk, hogy a múlt és a jelen helyzet értékelése mellett kitérjünk a jövőre is. Kutatásunkban így azt is megvizsgáltuk, hogy a lakosság milyen jövőképpel rendelkezik saját életkörülményeit, az ország gazdasági helyzetét és a globális folyamatokat illetően. Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók egyéni jövőképüket szemlélve optimistábbak, míg az országos és globális szintű folyamatokat inkább bizonytalanság övezi.

A legnagyobb arányú pesszimizmus az „általános” életszínvonal alakulásával kapcsolatban jelent meg: a megkérdezettek közel fele úgy vélte, hogy az emberek életszínvonala romlani fog a következő tíz évben. Hasonlóan borúlátók az emberek az országos és a globális gazdasági folyamatok tekintetében, miközben saját anyagi helyzetüket és családjuk jövőjét tekintve valamivel pozitívabb várakozásokat fogalmaztak meg a válaszadók.

Amennyiben a jövőre gondol, mit tart valószínűnek, a következő 10 évben hogyan fog alakulni...(%)

SZÁZADVÉG

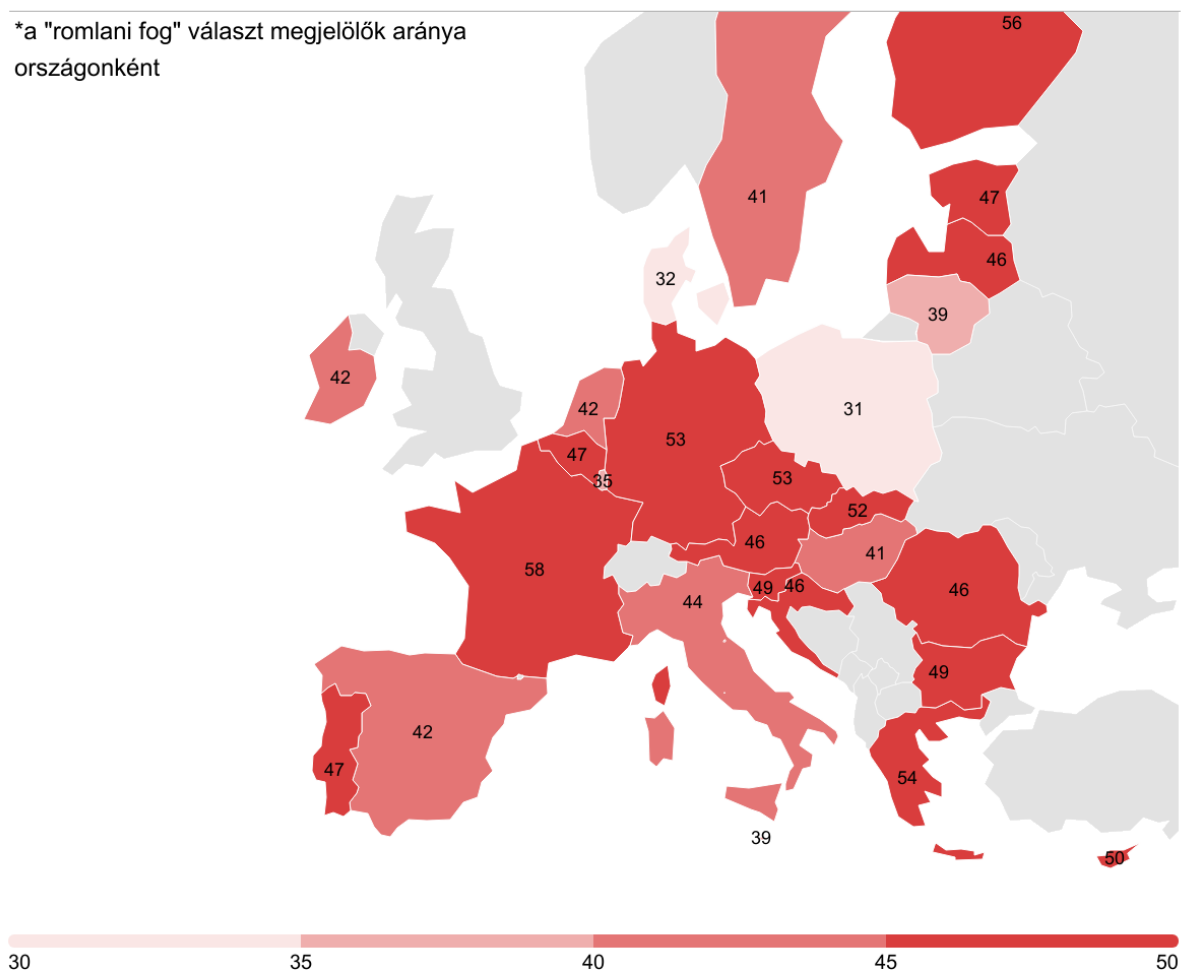
Forrás: Századvég

Nemzetközi összehasonlításban a magyar gazdasági várakozások az optimistább országok közé tartoznak az Európai Unióban. Ezzel ellentétben egyes nyugat-európai országokban – például Franciaországban, Finnországban vagy Görögországban – a többség romló gazdasági kilátásokkal számol. Magyarországon a válaszadók egyharmada szerint javulás várható, további egyharmaduk stagnálást, míg a fennmaradó hányad visszaesést prognosztizál. Ez a megoszlás kedvezőbb képet mutat, mint számos más európai ország esetében, különösen a dél-európai és a kelet-közép-európai régió több országához viszonyítva.

Ön szerint az Ön országának gazdasági helyzete a következő egy-két évben...?* (%)

*a "romlani fog" választ megjelölők aránya
országoként

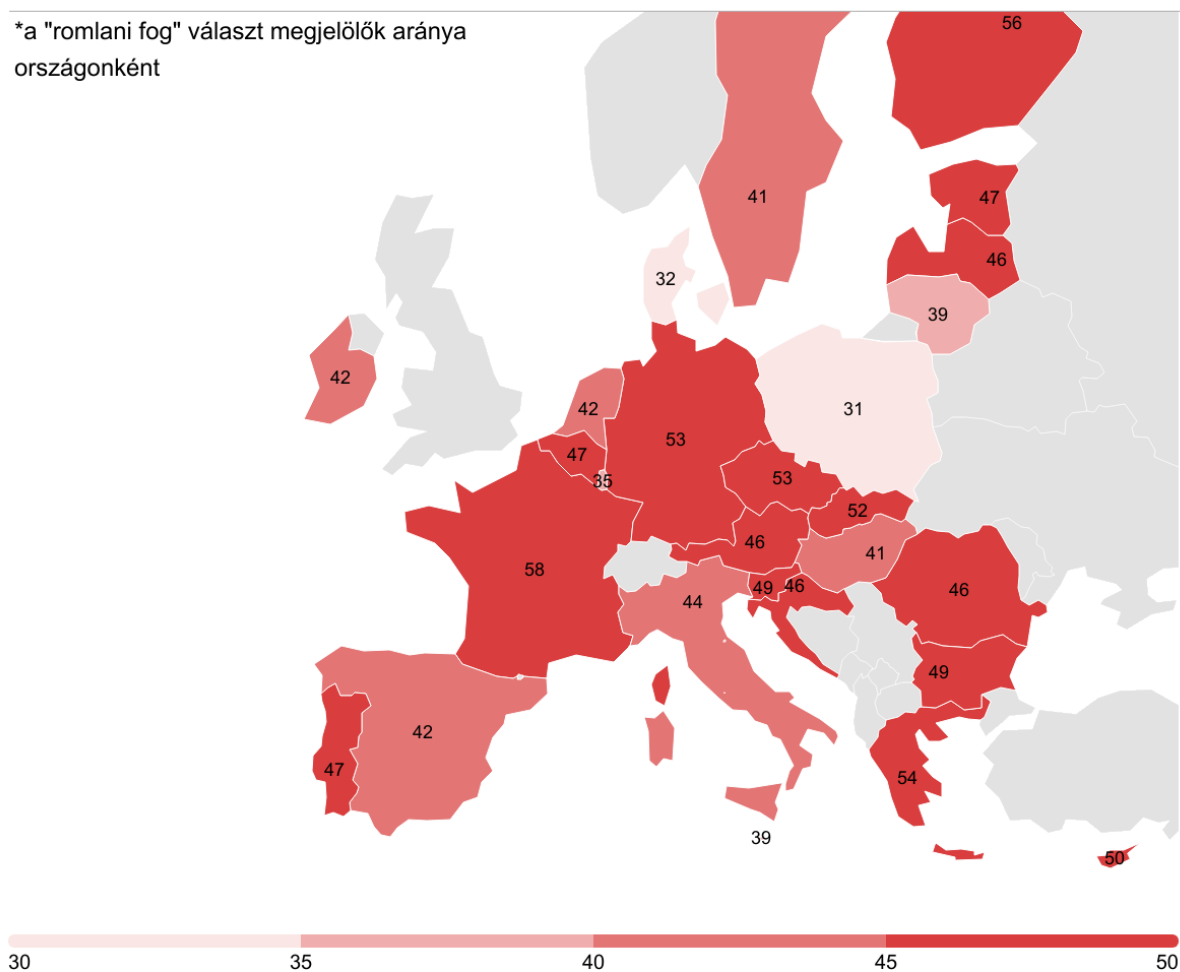
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

Ön szerint az Ön országának gazdasági helyzete a következő egy-két évben...?* (%)

*a "romlani fog" választ megjelölők aránya
országoként

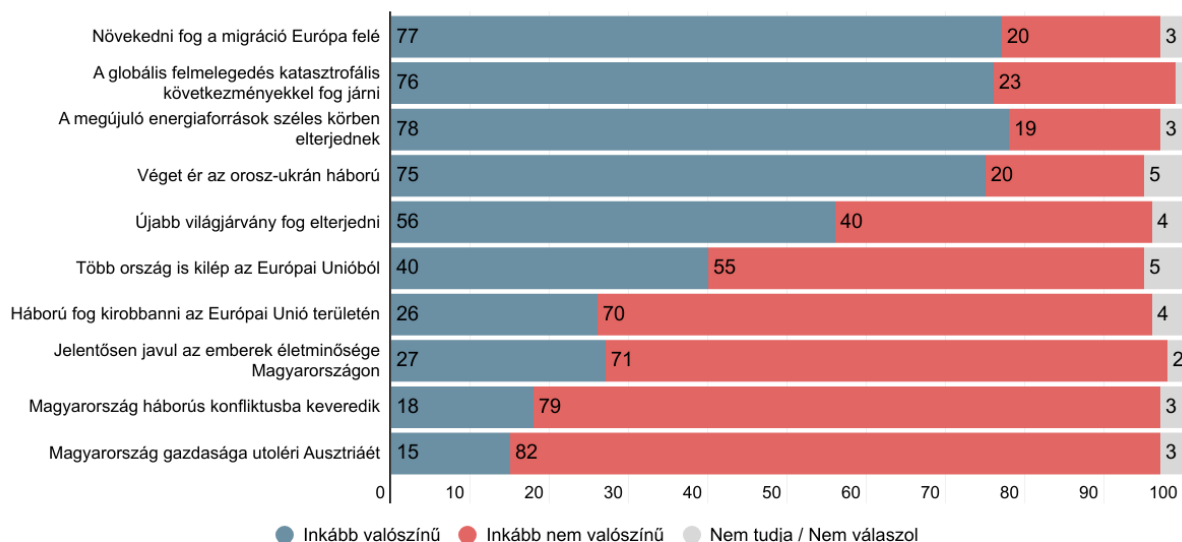
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

A válaszadók jövőképét nem csupán az általános gazdasági kilátásokra vonatkozó kérdésekkel mértük fel, de kitértünk arra is, hogy milyen eseményeket tartanak valószínűnek a következő tíz évben. A leginkább valószínűnek tartott események – mint a migráció növekedése, a környezeti kihívások fokozódása és az orosz-ukrán háború vége – jól tükrözik, hogy a közvélemény szerint ezek a tényezők lesznek a legnagyobb hatással a következő évtizedre. Ugyanakkor az adatok arra is rámutattak, hogy a lakosság a fenntarthatósági innovációkra és a megújuló energiaforrások elterjedésére számít, miközben az életminőség javulásával és a gazdasági felzárkózással kapcsolatos várakozások mérsékeltebbek.

Mit gondol, mekkora esélye van a következő események bekövetkezésének a következő 10 évben? (%)

SZÁZADVÉG

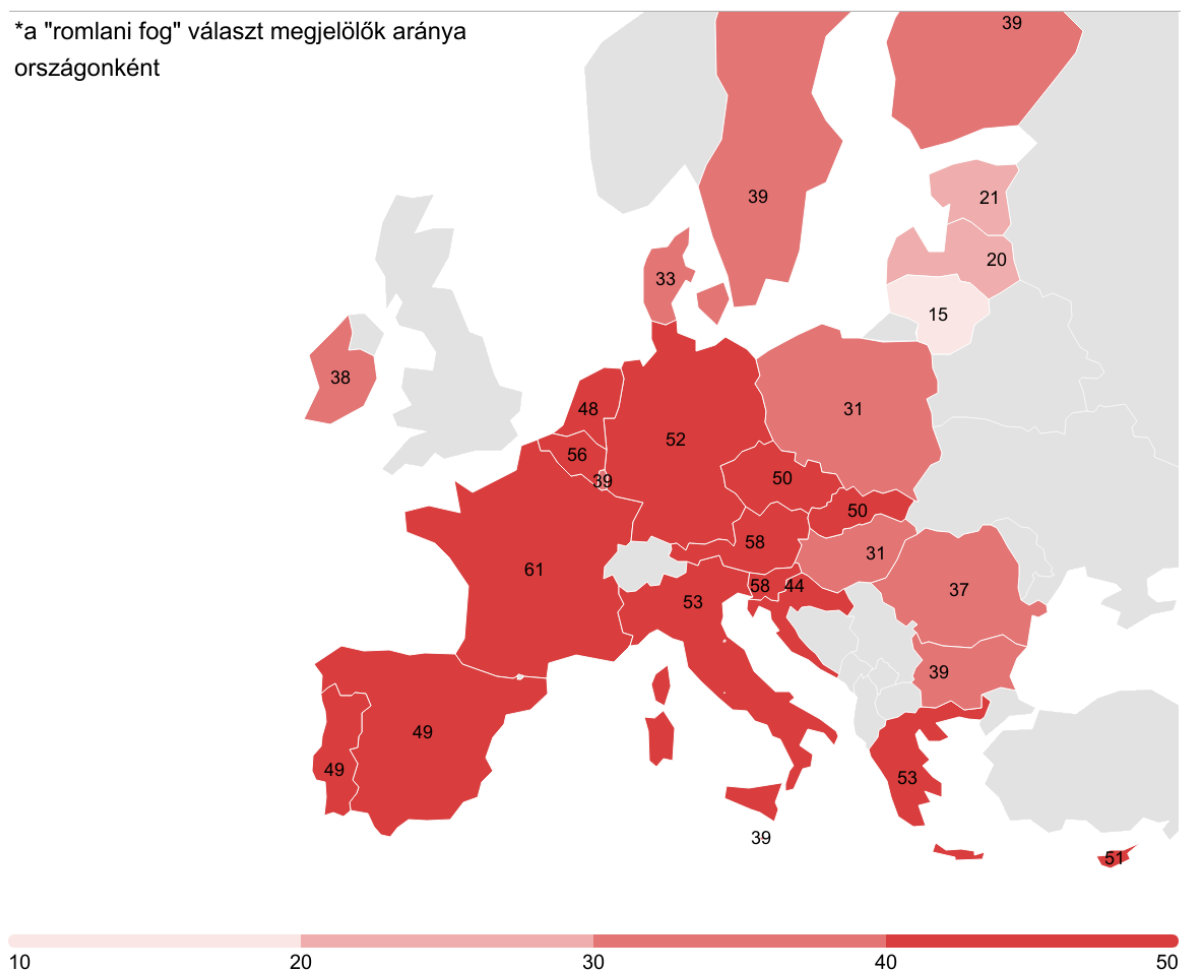
Forrás: Századvég

Nemzetközi összehasonlításban a magyar lakosság az egyik legoptimistább Európában, amikor a következő generációk életszínvonalának alakulásait mértük fel. Az európai uniós összehasonlításban Magyarország a három balti országgal együtt a legmagasabb arányban válaszolta azt, hogy a következő generációk legalább változatlan, de inkább javuló körülmények között fognak élni. Hasonló állásponton voltak Románia és Lengyelország válaszadói is, ami arra enged következtetni, hogy a kelet-közép-európai országok lakói továbbra is nagyobb fejlődési potenciált látnak, mint a már fejlettebb nyugat-európai országok. Németország, Franciaország, Ausztria és Belgium lakosai inkább romló életkörülményeket vizionáltak. Különösen Franciaország és Ausztria esetében volt elenyésző azok aránya, akik pozitív változásokra számítanak, míg a lakosság jelentős része visszaesést prognosztizált. Amíg Kelet-Közép-Európában a gazdasági növekedés lehetőségei továbbra is meghatározták a jövőképet, addig a nyugat-európai országokban a gazdasági stagnálás és a jóléti rendszerek fenntarthatóságával kapcsolatos aggodalmak voltak az erőteljesebbek.

Ön szerint az Ön országának gazdasági helyzete a következő egy-két évben...?* (%)

*a "romlani fog" választ megjelölők aránya
országoként

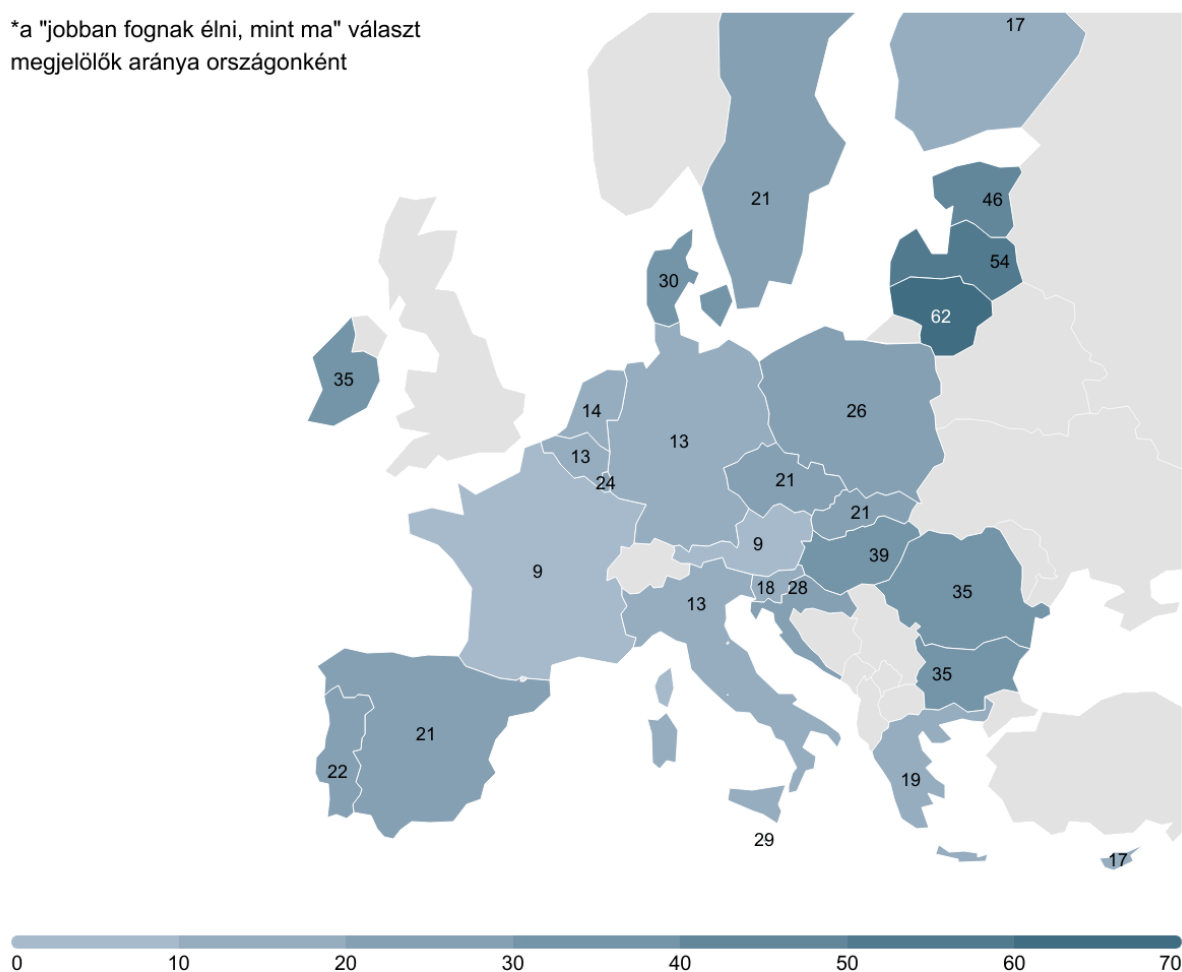
SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég, Európa Projekt, 2024

Ön szerint az Ön gyermekei vagy a következő generációk...?*(%) EU27

*a "jobban fognak élni, mint ma" választ
megjelölők aránya országoként

SZÁZADVÉG

Forrás: Századvég

3.2. Kvalitatív eredmények

A kvalitatív kutatás célja a kvantitatív eredmények árnyalása és mélyebb kontextusba helyezése volt, lehetőséget biztosítva annak megértésére, hogy a válságok hatásai milyen egyéni és közösségi szinten megélt tapasztalatokban csapódtak le. Míg a kvantitatív adatok számszerűsített mintázatokat rajzoltak ki a társadalmi mobilitás, az anyagi helyzet, az alkalmazkodóképesség és a jövőkép alakulásáról, addig a fókuszcsoportos beszélgetések feltárták azokat a narratívákat, érzelmi reakciókat és attitűdöket, amelyek az adatok mögött meghúzódtak.

A kvantitatív elemzés egyik fontos megállapítása volt, hogy a mikroközösségi szintű változásokat kedvezőbbnek ítélték meg az emberek, mint az országos vagy globális folyamatokat. A kvalitatív kutatás rávilágított ennek lehetséges magyarázataira: a résztvevők többsége úgy vélte, hogy a közvetlen környezetükben történő változásokat jobban tudják befolyásolni, míg a nagyobb léptékű gazdasági és társadalmi folyamatok távolinak és bizonytalanoknak tűnnek számukra. Ugyanakkor a beszélgetések arra is rávilágítottak, hogy a

reziliencia különböző formákban jelent meg: egyesek számára a válságok erősítették az önállóság érzését és az egyéni felelősségvállalást, míg mások számára inkább a strukturális akadályok és a kiszolgáltatottság érzése vált dominánssá.

3.2.1. Az egyéni alkalmazkodás szerepe a rezilienciában

A válságokra adott egyéni reakciók sokfélesége jól tükröződött a fókuszcsoportos beszélgetésekben. Az egyik legfontosabb megfigyelés az volt, hogy az egyéni hatóerő érzete és a reziliencia szorosan összefügg: akik úgy érzik, hogy képesek saját életük irányítására, azok inkább reagálnak proaktívan a válságokra.

A résztvevők körében elhangzott, hogy a nehézségek lehetőséget teremtettek új készségek elsajátítására, munkahelyváltásra vagy akár gazdasági stratégiáik átalakítására. Többen említették, hogy a válságok hatására jobban odafigyeltek pénzügyeikre, csökkentették a felesleges kiadásait és nagyobb hangsúlyt helyeztek a megtakarításaikra. Ezek az intézkedések alátámasztották a kvantitatív eredményeket, amelyek szerint nőtt a pénzügyi tudatosság és az előretervezés szerepe.

Ezzel párhuzamosan azok, akik kevésbé érezték magukat helyzetük aktív alakítóinak, gyakran számoltak be a bizonytalanság és a kiszolgáltatottság érzéseiről. Ők úgy vélték, hogy a gazdasági és társadalmi folyamatok túl gyorsan változnak ahhoz, hogy érdemben alkalmazkodni tudjanak hozzájuk.

3.2.2. A válságok és a jövőkép kapcsolata

A beszélgetésekből kiderült, hogy **a válságok nemcsak a jelenlegi megélhetési helyzetet befolyásolták, hanem a hosszabb távú jövőképre is jelentős hatást gyakoroltak.** A kvantitatív adatok szerint a magyar társadalomban mikroközösségi szinten jellemzőbb az optimizmus, míg az országos és globális folyamatokkal kapcsolatban inkább a szkepticizmus dominál. A fókuszcsoportok eredményei alátámasztották ezt a mintázatot, továbbá rámutattak az optimizmus és a pesszimizmus mögötti érzelmi és társadalmi mechanizmusokra is.

A beszélgetések során a jövővel kapcsolatos attitűdök két markánsan eltérő csoportba voltak sorolhatók.

- + Az egyik csoport, amely nagyobb kontrollt érzett saját helyzete felett, úgy vélte, hogy a változásokhoz való alkalmazkodás képessége kulcsfontosságú a jövőbeni sikerhez. Számukra a válságok egyfajta „tanulási folyamatként” jelentek meg, ami megerősítette őket az egyéni felelősségvállalás fontosságában.
- + Ezzel szemben a másik csoport, amely inkább strukturális akadályokként tekintett a gazdasági és társadalmi folyamatokra, a jövőt kiszámíthatatlanabbnak, bizonytalanabbnak látta. Különösen a globális gazdasági válságok, az infláció és a geopolitikai bizonytalanságok voltak azok a tényezők, amelyek miatt sokan úgy érezték, hogy az életszínvonal romlani fog a következő években.

3.2.3. A válságokra adott válaszok és alkalmazkodási stratégiák

A válságokra adott reakciók sokfélesége ellenére **három fő megküzdési stratégia** rajzolódott ki a beszélgetésekből. Az egyik legfontosabb alkalmazkodási mechanizmus a **pénzügyi tudatosság növelése** volt. A résztvevők közül sokan számoltak be arról, hogy a válság hatására elkezdtek tudatosabban tervezni kiadásait, nagyobb hangsúlyt fektettek a megtakarításokra, és próbáltak alternatív jövedelemforrásokat keresni. Az anyagi stabilitás fenntartásának igénye arra készítette az embereket, hogy visszafogják kiadásait, újragondolják fogyasztási szokásaikat, és igyekezzenek jobban felkészülni a jövőbeli bizonytalanságokra.

A második kiemelkedő megküzdési stratégia a **közösségi kapcsolatokra való támaszkodás** volt. A válsághelyzetekben a családi és baráti kapcsolatok szerepe felértékelődött, és sokan számoltak be arról, hogy ezek a kapcsolatok nemcsak anyagi, hanem érzelmi stabilitást is nyújtottak. A társadalmi kohézió bizonyos helyzetekben erősödött, különösen azokban a közösségekben, ahol a kölcsönös segítségnyújtás és az informális támogatási hálózatok fontos szerepet játszottak a mindennapokban.

A harmadik meghatározó stratégia a **mentális ellenállóképesség fejlesztése** volt, amely különböző módszereken keresztül valósult meg. A résztvevők közül sokan hangsúlyozták, hogy a fizikai aktivitás, a sport, az önfejlesztés, valamint a spirituális és meditációs gyakorlatok segítettek számukra a stressz kezelésében és a bizonytalansággal való megküzdésben.

A kvalitatív kutatás eredményei tehát azt mutatták, hogy a válságokra adott reakciókban jelentős különbségek mutatkoztak az egyéni erőforrások, a társadalmi helyzet és a mentális ellenállóképesség függvényében. Míg egyesek számára a válságok a fejlődés és az alkalmazkodás lehetőségét jelentették, addig mások inkább a korlátozottság és a társadalmi kiszolgáltatottság élményével szembesültek.

4. ÖSSZEGZÉS

Az elmúlt évek válságai érzékelhető hatást gyakoroltak a magyar társadalomra, átalakítva az emberek életstratégiáit, megküzdési mechanizmusait és jövőképeit. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy ezek a krízisek milyen módon formálták a mindennapi életet, és hogyan reagáltak rájuk a különböző társadalmi csoportok. Az eredmények alapján a válságok hatása rendkívül differenciált, a társadalmi rétegződés és a lakóhely földrajzi jellemzői nagyban meghatározták az egyének lehetőségeit és alkalmazkodóképességét.

A kvantitatív elemzés megállapítása szerint az emberek a mikroközösségi szintű változásokat kedvezőbbnek ítélik meg, mint az országos vagy globális folyamatokat. A kvalitatív kutatás rávilágított ennek lehetséges magyarázataira, miszerint az egyén a saját közvetlen környezetében történő változásokat jobban tudja befolyásolni, míg a nagyobb léptékű gazdasági és társadalmi folyamatokat távolinak és bizonytalanak gondolta.

Az eredmények azt mutatják, hogy a gazdasági bizonytalanságokkal szembeni kitettség nem volt egyenletes: a magasabb jövedelmű háztartások és a nagyvárosi lakosok könnyebben tudtak alkalmazkodni, míg az alacsonyabb jövedelműek és a vidéki régiókban élők gyakrabban számoltak be növekvő bizonytalanságról és csökkenő lehetőségekről. A pénzügyi tudatosság növekedése, a megtakarítási hajlandóság erősödése és a háztartások biztonsági stratégiái azt mutatták, hogy a magyar társadalom egy része aktívan reagált a kihívásokra, míg mások számára a válságok inkább akadályokat jelentettek.

A válságokkal szembeni ellenállóképességben jelentős szerepet játszott a társadalmi kohézió. A családi és baráti kapcsolatok felértékelődtek, különösen azok körében, akik stabil támogató hálózattal rendelkeztek. A kutatás arra is rávilágított, hogy miközben egyesek a közösségi segítségnyújtás révén sikeresebben küzdöttek meg a nehézségekkel, mások az elidegenedés erősödését tapasztalták.

A jövőképpel kapcsolatos attitűdök eltértek attól függően, hogy az emberek saját élethelyzetüket vagy az ország és a világ gazdasági folyamatait értékelték. A válaszadók saját jövőjüket és családjuk helyzetét jellemzően optimistábban ítélték meg, míg az ország helyzetét és a globális folyamatokat inkább bizonytalanak látják. A nemzetközi összehasonlítások alapján Magyarország viszonylag optimistább kilátásokkal rendelkezik, különösen a következő generációk életszínvonalát illetően.

A válságokkal való megküzdés során három fő stratégia rajzolódott ki. Az első a pénzügyi tudatosság növekedése volt: sokan kezdték el tudatosabban tervezni kiadásait, nagyobb hangsúlyt fektettek a megtakarításokra, és új jövedelemforrásokat kerestek. A második kiemelkedő stratégia a közösségi kapcsolatokra való támaszkodás, amelynek során a családi és baráti kapcsolatok felértékelődtek, és a társadalmi összetartás szerepe növekedett. A harmadik fontos tényező a mentális ellenállóképesség erősítése volt.

Összességében a kutatás eredményei azt mutatják, hogy a magyar társadalom sokszínű és változatos válaszokkal szolgált a válságokra. Bár a kihívások jelentősek voltak, számos egyéni és közösségi megoldás született azok leküzdésére. A reziliencia egyik legfontosabb dimenziója a pénzügyi alkalmazkodás és a közösségi támogatás volt, de az egyéni cselekvőképesség érzése és a hosszú távú stratégiák kialakítása szintén meghatározó szerepet játszott a válságkezelésben. A jövőre vonatkozó várakozások vegyes képet mutattak: míg az egyének saját helyzetüket illetően inkább optimisták, az országos és globális folyamatokkal kapcsolatban több a bizonytalanság. Az eredmények összességében arra utaltak, hogy a válságok nemcsak nehézségeket hoztak, hanem változási lehetőségeket is teremtettek a társadalom számára.

SZÁZADVÉG

„Változó
világunkban
csak minőségi
adatokra
támaszkodva
tudunk jó
döntést hozni.”

A Századvég küldetése, hogy segítsen a tisztánlátásban, hogy minél jobb döntések születhessenek. A jó döntésekhez pedig két dolog kell: világos célok és lényegi információk.

Kollégáink azon dolgoznak, hogy megértsék a hazai és nemzetközi gazdasági, társadalmi folyamatokat, és ezáltal hasznos és érthető tudást szolgáltatassanak a döntéshozóknak; legyenek azok vállalati, kormányzati vezetők, vagy akár magánemberek.

